

Petra Košnik,
Osnovna šola
Antona Globočnika
Postojna

Vloga staršev v procesu opismenjevanja otroka

IZVLEČEK: V prispevku je predstavljena pomembnost vloge staršev pri branju pred vstopom otroka v šolo, pri otrokovem učenju branja kot tudi v naslednjih letih, ko se pojavijo tako imenovana nevarna obdobja za upad zanimanja otroka za branje. Navajamo številne pozitivne posledice, ki jih ima skupno branje staršev z otroki, kriterije za izbor ustreznega gradiva in vrste le-tega. Spoznamo alternativne pristope k urjenju branja v primerih, ko otroku motivacija upade in se znajdeti v stiski tako otrok kot starš.

Ključne besede: spodbudno bralno okolje, družinska pismenost, kriteriji za izbor gradiva, alternativni pristopi k branju.

Parents' Role in Child's Literacy Development

Abstract: The article discusses the significance of the role that parents play in their child's learning how to read by reading to them during the preschool period, by supporting them while they learn how to read, and by supporting them afterwards, in the so-called dangerous periods, during which the child's interest in reading may diminish. The article sets out several positive effects of parent-child reading, the criteria for the selection of appropriate reading material, and the types of such material. It presents alternative approaches to literacy development in case the child's motivation diminishes and both the child and the parent find themselves in distress.

Keywords: encouraging reading environment, family literacy, reading-material selection criteria, alternative approaches to reading

Uvod

»Branje je ena izmed miselnih aktivnosti, ki je pomemben del vsakdanjika slehernega posameznika« (Kesič Dimić, 2010, str. 44). »Branje je sanjarjenje. Je vstopanje v svet domišljije, ki si ga delita bralec in pisec. Pomeni prehajanje od besed do zgodbe in odstranjevanje prikritih pomenov. Umetnost branja osmišlja svet in raztaplja človekove meje sveta« (Kropp, 2000, str. 27). Otrokov govor, besedišče in njegovo predstavljanje bo z branjem postalo bolj omikano. Učenje branja je neke vrste maraton, proces, ki je zahteven in obsežen in terja reden trening. Zato ni presenečenje, da v tem procesu otrok potrebuje svoje starše oziroma njihovo pomoč (Kropp, 2000).

Prepričani smo, da bi v vsaki otroški sobici našli otroške knjige, kot so kartonke in pravljice, ki jih je otrok kot malček listal, opazoval in poslušal njeno vsebino. S svetlečimi očki je knjigo opazoval z vseh strani. »Dveletnik sedi staršem v naročju in s prstom kaže na ilustracije v slikanici, ki jih znova in znova pregleduje, ter izgovarja imena živali in vam pripoveduje, kaj se bo zgodilo na naslednji strani. To je čudovit

del starševstva, toda ali je to branje? Seveda je.« (Kropp, 2000, str. 58). Nekatere prve knjige so zato tudi zelo obrabljene in poškodovane. Vendar nas bo ravno to spominjalo, da gre za otrokovo najljubšo knjigo. Knjiga je ena izmed prvih izredno didaktičnih igrač. Neverjetno kolikokrat otroci lahko poslušajo eno in isto zgodbo ter se navdušujejo nad skrivnostmi pod zavihki. Knjiga otroku pušča njegovo domišljijo, ga prepušča njegovim občutkom in ustvarjalnosti. Ne daje mu navodil za sestavljanje in ne določa, kdaj je konec igre. Naše ključno vprašanje na tem mestu je: kako ohraniti otrokove svetleče očke, ko zagleda knjigo tudi, ko vstopi v šolo in se mora veščine branja naučiti. Dejstvo je, da otrok tega ne zmore sam. Da bi postal pravi bralec, potrebuje največje vzornike v svojem življenju – starše.

Vse se začne že mnogo prej ... starš je vzornik svojemu otroku

Starši so svojemu otroku velik vzor. Tako je tudi pri vzgajanju bralca. »Čeprav je poučevanje branja vse od osemnajstega stoletja v veliki meri prepuščeno šolam, je razvoj bralca v resnici odvisen od tega, kar se dogaja doma« (Kropp, 2000, str. 33). Med otroki seveda obstajajo velike razlike v sposobnostih, ki jih potrebujejo za učenje branja in pisanja, vendar za vse velja, da se pismenost začne porajati v domačem okolju, kjer otrok dobiva izkušnje s pisano besedo, ko opazuje svoje starše, ki vsak dan berejo. Pa ne pomeni, da ždiyo ob knjigi in zatopljeno berejo, temveč berejo nakupovalne listke, recepte, pišejo in/ali berejo voščilnice, razglednice, časopis, berejo pravljice in druga besedila (Pečjak, Potočnik, 2011). Ni dovolj, da so starši prepričani v to, da je branje dobro in koristno ter da je branje treba trenirati. Starši naj berejo tudi knjige zase in so tako otrokom pozitiven vzor (Kesič Dimic, 2010). Vloga starša v procesu vzgajanja bralca je zelo pomembna pa tudi raznolika. Otroku sprva berejo, ko je še majhen. Ob tem se z njim pogovarjajo o vsebini, novih besedah in slikah. Ko pa so starejši, se z njimi pogovarjajo o branju,

jih poslušajo, ko berejo, in zagotavljajo mirne trenutke, namenjene branju (Kropp, 2000). »Dostopnost knjižnega gradiva (npr. otroška literarna dela, enciklopedije, priročniki, učbeniki), spodbujanje otrokovega govora med različnimi dejavnostmi (npr. med skupnim branjem) ter dostopnost spodbudnih dejavnosti in materialov zunaj družinskega okolja (npr. knjižnice) imajo pozitiven učinek na razvoj otrokovega govora in zgodnje pismenosti.« (Marjanovič Umek, Fekonja Peklaj, Pečjak, 2012, str. 15).

Dva izmed temeljev začetne pismenosti sta spodbujanje govornega razvoja in razvijanje interesa za branje (Pečjak, Potočnik, 2011). Otroku naj starši omogočijo, da se sreča z različnimi vrstami knjig od penastih, kartonastih, iz blaga ali zvočnih (Kesič Dimic, 2010). Otroka v družinskem okolju lahko vključimo v neformalne in formalne knjižne dejavnosti. Pri prvih je pomembna vsebina zgodbe, pri drugih pa smo pozorni bolj na same značilnosti besedila kot na primer črke, njihovo velikost, smer branja in podobno (Marjanovič Umek, 2011). Če postane branje navada ali ritual, potem to postane dejavnost, ki jo starš in otrok z veseljem čakata (Kropp, 2000). Tako je v začetku ritual skupno glasno branje z otrokom, ki prinaša mnoge prednosti. Pozitivno vpliva na razvoj otrokovega jezika in pismenosti, kasneje v procesu pa na boljše razumevanje prebranega. Vse to pa vpliva na dober šolski uspeh (Kesič Dimic, 2010).

Skupno glasno branje poglobi medsebojne vezi in odnos z otrokom, zagotavlja fizično in čustveno bližino. Starš je model bralca, saj otrok posluša njegovo intonacijo, ritem in doživetost ter kaže na pozitiven odnos do branja. Ko starši berejo skupaj z otrokom, mu omogočijo razumevanje pojmov, kot so platnice, kazalo, naslov, beseda in črka. Otroci spoznavajo smer branja, širijo besedni zaklad in splošno poučenost. Poslušanje zgodb otrokom pomaga tudi pri razvijanju empatije in razumevanju neke situacije z različnih vidikov. Vživijo se v glavnega junaka, kako ga je strah, sram ali kako je jezen. Od zgodb se lahko otroci naučijo različnih življenjskih lekcij. Na primer, kako prositi odpuščanja ali kako deliti skupne igrače (Kesič Dimic, 2010).

Hkrati je glasno branje vaja za koncentracijo in pozornost, saj morajo biti otroci zbrani in umirjeni, če želijo slediti zgodbi. Ko starši berejo z otrokom, interpretirajo različna čustva ob knjigi. Šepetajo, ko je to potrebno, se razburijo, ko zgodba to veleva, in oponašajo različne glasove nastopajočih junakov. Tako otrok jasno loči, kdo govori. Branje zgodb otroku omogoča tudi spoznavanje oseb, ki niso del njegovega ožjega okolja oziroma zavedanje, da obstajajo tudi ljudje, ki so drugačne vere, barve polti, drugačnega socialnega statusa in ljudje s posebnimi potrebami (Kesič Dimic, 2010). Ko se z otrokom pogovarjamo med branjem

Med otroki seveda obstajajo velike razlike v sposobnostih, ki jih potrebujejo za učenje branja in pisanja, vendar za vse velja, da se pismenost začne porajati v domačem okolju, kjer otrok dobiva izkušnje s pisano besedo, ko opazuje svoje starše, ki vsak dan berejo.

Dobro razvita bralna zmožnost ne omogoča le prostega dostopa do znanja, ampak prispeva k spoznavnemu razvoju posameznika ter kakovostnejšemu življenju.

in po branju, razvija sposobnosti za pripovedovanje, poustvarjanje, izmišljanje in nadaljevanje zgodbe. Kakšne bodo pripovedovalne sposobnosti otroka, je v obdobju malčka zelo odvisno od govornih interakcij s starši. Otrok se zaveda zgradbe jezika in njegovih značilnosti, ki prevladujejo v zgodbi, in se seznanja s strukturo in pravili, ki določajo zgodbo. Otroci, ki jim starši berejo otroško literaturo, bolj pogosto pripovedujejo lastne izmišljene zgodbe, saj imajo izkušnje z zgodbami, njihovim poteku, zapletih in razpletih.

Hkrati se z branjem literarnih besedil otrok uči tudi pomena metafor in njihove rabe (Marjanovič Umek, Fekonja Peklaj, Pečjak, 2012). Dobro razvita bralna zmožnost ne omogoča le prostega dostopa do znanja, ampak prispeva k spoznavnemu razvoju posameznika ter kakovostnejšemu življenju. Zavedajmo se, da je pomemben tudi izredno hiter razvoj drugih, zlasti elektronskih, sporazumevalnih možnosti, ki nižajo zanimanje za tiskano besedo, čeprav bi morali prav za branje elektronskih virov razviti veliko kritičnosti. Prav v današnjem svetu poplave besedilne ponudbe je bralna zmožnost za smiselno preživetje potrebna vsakomur (Grosman, 2006).

Pomembno pa je omeniti, na katere lastne napake morajo biti starši pozorni, ko berejo svojemu otroku. »Wray in J. Medwell menita, da odrasli s poenostavljanjem bogatega jezika zgodb ne spodbujajo otrokovega govora, saj tako prekinemo ritem zgodbe, otrok pa usvoji le malo novih besed.« (Pečjak, 2012, str. 22). Ni potrebno, da starši uporabljajo pomanjševalnice, da bi otroku približali vsebino. Opisujejo naj tudi tiste slike, za katere mislijo, da jih otrok še ne razume. Povsem nepotrebno je zamenjevanje enega poimenovanja za lažjo sopomenko (na primer gorila – opica), ker starši radi predpostavljamo, da so nekatere besede za našega otroka še pretežke (Kesič Dimic, 2010).

Pravilo desetih minut

Da postane branje dobra navada, je treba biti vztrajen, dosleden in reden. Zlato pravilo pri vzgoji dobrega bralca je - branje vsak dan 'po malo'. Torej, če otrok vsak dan bere 10 minut, 'skoraj ne moremo zgrešiti'. Zmotna je misel, da lahko opuščanje dnevnega

branja nadoknadimo z vajo naslednjega dne npr. 20 minut. Pomembna pa je seveda prisotnost staršev, ne pa pošiljanje otroka v sobo za deset minut. Pravilo 10 minut velja tudi kasneje, ko otrok postaja bolj samostojen bralec. Vedeti moramo, da je otrokovo branje vsak dan boljše, a so tudi besedila zanj vsak dan zahtevnejša. Pomembna je doslednost staršev pri vaji. Otrok naj med branjem sledi s prstom. Tako je na besedilo bolj pozoren. Od otroka torej pričakujemo, da bo vsak dan glasno bral. Zato lahko z gotovostjo trdimo, da tudi otrok od staršev pričakuje aktivno podporo. To pomeni, da pri branju otrok potrebuje nadzor, da dobi takojšno povratno informacijo o svojem branju. Pri branju se odrasli zmotimo, kaj šele otroci. Lahko se dogovorimo za različne oblike opominjanja na napake: da potrckamo po mizi, podčrtamo besedo, lahko sledimo s svojim pisalom in se ob napaki ustavimo. Neprimerno pa je, da otroka grobo opozarjamo z besedami, opazkami ali svojo mimiko (Kesič Dimic, 2010). Lahko se z otrokom dogovorimo, da ob napaki zalepimo na list nalepko ali narišemo simbol in šele ob koncu branja pregledamo uspešnost prebranega. To je prepuščeno staršu in poznavanju svojega otroka.

Kriteriji in vrste primerne gradiva za bralce začetnike

Treba je skrbno izbrati gradivo, preko katerega bralec začetnik uri branje. Poznamo otroško poezijo, pravljice, basni, pripovedke, ilustrirane knjige in slikanice. Za začetnega bralca je najbolj primerna **slikanica**, v kateri je ilustracija pomemben nosilec informacij za razumevanje besedila (Haramija, 2015). »Slikanice so hibridna umetnost, saj jih, podobno kakor film in gledališče, doživljamo simultano v času in prostoru. So posebna oblika knjig, ki združuje jezikovni in likovni kod sporočanja« (Haramija, 2015, str. 15). Pri izbiri slikanice upoštevamo naslednje kriterije:

- velike tiskane črke,
- veliko slikovnega gradiva,
- kratka besedila (na eni strani največ dve kratki povedi),
- velikost črk in oblika (črke naj bodo v velikosti graha in ne zavite in okrašene),
- večji razmik med vrsticami (priporočljiv je tak razmik, kakršna je velikost črk) (Kesič Dimic, 2010).

»Besedilo mora biti predvidljivo skozi ritem, rimo ali logiko, da bi otroku olajšalo samostojno 'branje'. Ključ do vseh knjig za bralce začetnike je predvidljivost besedila. Zgodba mora vključevati tudi katero od pomembnih tem, npr. prizadevanje, rast, ljubezen, izgubo.« (Kropp, 2000, str. 64–65). Če želimo, da bo otrok rad posegal po knjigah, moramo paziti, da izberemo

tako, ki bo ustrezala tudi razvojnim značilnostim otroka. Pri izboru knjige lahko uporabimo **petprstni test**: v izbrani knjigi otrok odpre poljubno stran in jo glasno prebere. Vsakič, ko pride do besede, ki je ne pozna, iztegne en prst. Če ima iztegnjenih pet prstov, je ta knjiga zanj še pretežka. Če ob koncu strani nima iztegnjenega še nobenega prsta, je verjetno ta knjiga prelahka zanj. Pomeni, da je razvojni stopnji primerna tista knjiga, kjer ima otrok ob koncu strani iztegnjena dva do tri prste, kar pomeni število neznanih besed (Kesič Dimic, 2010).

Kot že povedano, je za bralca začetnika najprimernejša slikanica, ki ustreza že omenjenim kriterijem. Prav tako pa so otrokom privlačni slikopisi, zanimive uganke, rime, pesmi, stripi, smešne kratke zgodbe in poučne knjige o temi, ki jih posebej zanima. Za našeto gradivo še vedno veljajo prej omenjeni kriteriji glede pisave, velikosti, razmika in ilustracij. Primerne pa so tudi različne revije kot Ciciban, Zmajček, Cicido in druge.

Vpliv ilustracij v slikanici na razumevanje zgodbe

V knjigi otrok spozna zgodbo na različne načine, preko ilustracije in preko besedila. V nekaterih gradivih, kot so ilustrirane knjige, pripovedke, basni in pravljice, ilustracija osvetli posamezne prizore, medtem ko je v slikanici zelo pomembna zaradi samega razumevanja zgodbe. Besedilo v slikanici ne podaja dovolj informacij za razumevanje dogajanja. Pomembni so likovna govorica, zorni kot ilustracije, nenavadne oblike, medbesedilnost in večpomenskost.

Otroka že od najbolj zgodnjega otroštva privlačijo živali, bodisi na slikah ali v obliki igrač. Otroci in živali so si obojestransko naklonjeni morda tudi zaradi igrivosti in radovednosti obeh (Haramija, 2015). »Živali s človeško podobo v slikanicah niso brez razloga: velikokrat je lažje npr. prepoznati svoje strahove v tistih, ki pestijo prestrašeno želvo, kakor da bi jih priznali na glas« (Kropp, 2000, str. 68). »Živali imajo v otroški književnosti velikokrat zmožnost govorjenja, njihova logika ravnanja se približuje otrokovemu izkustvenemu svetu« (Haramija, 2015, str. 264). Živalski liki v slikanicah so posredniki pri spoznavanju človeške družbe in razmerij med ljudmi. Po drži telesa ali oblačilih so lahko podobni ljudem in preslikavajo človeško družbo na živalski svet. Zanimivo je tudi spoznanje, da so velikostna razmerja med živalmi pogosto porušena. Na primer slona in mravlje ilustrator ne bi mogel upodobiti, če bi upošteval njuno naravno velikostno razmerje. (Haramija, 2015). Upodabljanje in uporaba živali nima več zastraševalne funkcije, saj so živali večinoma prijazne, humorne in pogosto zrcalijo odnose in dogajanja v sodobni družbi (Švajncer, 2016). »Domišljija lahko splete najlepša in

najbolj dragocena prijateljstva in ustvari prijazne svetove za izmišljene in resnične živali.« (Haramija, 2015, str. 285). Živali kot liki so v največji meri zastopane v otroški poeziji, basnih in pravljicah.

Upad zanimanja za branje ali 'nevarni časi'

Dve najbolj nevarni obdobji za upad zanimanja za branje nastopita okoli devetega in štirinajstega leta (Kropp, 2000). »Otroci od 7. do 9. leta prehajajo od popolne podpore odraslih k neodvisnemu branju. Samostojno pričenjajo prebirati lažja besedila in so bolj samozavestni ob branju težjih knjig« (Kesič Dimic, 2010, str. 17). Približno v devetem letu začne izgubljati zanimanje za branje od 25 do 30 odstotkov vseh otrok. Pogosto starši pomislijo, da je takrat učenje branja zaključeno in prenehajo dnevno rutino s svojim devetletnikom. Brez pomoči staršev vrednost branja v otrokovih očeh upade. Z otrokom je treba brati vsak dan, saj potrebujejo zanimanje svojih staršev in njihov čas. Otroci morajo v tej starosti poglobljati znanje in umetnost je ohraniti zanimanje za knjige in veselje do branja. Padec v branju se pogosteje pripeti dečkom, čeprav tudi deklice niso izvzete. Otrok posveča branju vedno manj časa, koncentracija mu popusti in širjenje besedišča obstane. Otroci, ki pri devetih letih nehajo intenzivno brati, slabše razvijejo svoje sposobnosti kakor njihovi vrstniki. Pri trinajstih berejo kakor enajstletniki. To lahko preprečijo starši, ki se zavzemajo za branje svojih otrok. Edina rešitev je nadaljevati z osnovami in se držati treh pravil: glasno beremo s svojim otrokom, na mesec kupimo najmanj eno knjigo in upoštevamo pravila za gledanje televizije in podobnega (Kropp, 2000).

Raziskave kažejo, da ima otrok, ki gleda televizijo več kakor tri ure dnevno, težave pri branju in socialnem razvoju. Izsledki so nedvoumni – tri ure dnevno pred televizorjem so za kateregakoli otroka več kot dovolj. Na račun navideznega razvoja otroka služi vsa industrija – od televizije do filmske industrije do proizvajalcev igrač (Kropp, 2000). »Javna občila in izdelovalci igrač si prizadevajo, da bi otrok živel razburljivo. Želijo, da bi kupec, gledalec nenehno iskal nove izdelke, s katerimi bi napolnil praznino dolgočasje. Če to dopustite, bodo vašega otroka namesto vas vzgojili dobičkarji. Otrok potrebuje mir, da je preprosto to, kar je, se ukvarja s

Otrok potrebuje mir, da je preprosto to, kar je, se ukvarja s svojo domišljijo, bere, razmišlja ali pa se le dolgočasi.

svojo domišljijo, bere, razmišlja ali pa se le dolgočasi. Da bo vse to znal, potrebuje svobodo, da se najprej malo dolgočasi.« (Kropp, 2000, str. 116). Ko otrok vstopi v šolo, je čas da določimo pravila gledanja televizije in se teh tudi držimo (Kropp, 2000).

Začetniško branje naj ne bo delo, ampak zabava

Otrok ima veliko časa, da se nauči razpoznavati besede, sploh pa je to šele prva stopnja celotnega procesa. Za to, da bi se naučil, kako brati, ne obstaja noben čaroben urnik. Do tega ne pripeljejo nobene točno določene vaje ali spretnosti. Če beremo skupaj z otrokom, lahko beremo daljše zgodbe: pravljice, basni, pripovedke ali pesmi. Mlajši učenci so večinoma motivirani za učenje branja, vendar moramo biti kljub temu pozorni na njihovo motivacijo, ki pogosto niha ali pa močno upade, ko ugotovijo, da jim ne gre, da ne zmorejo, čutijo velik napor, celo odpor. Brez potrebe vztrajamo na besedilih v knjižni obliki, če je otrok v obdobju, ko se 'treningu' upira. Otroke najbolj odvrne od branja, ko od njega zahtevamo preveč. Vse, kar je treba storiti, je, da mu starši z užitkom berejo (Kropp, 2000).

V nadaljevanju navajam nekaj alternativnih rešitev za trening branja, ki vključujejo tako otroka kot starša in to na način, da otrok niti ne ve, da vadi branje:

Bralno jabolko: pripomoček za vezano branje, ko črviček leze iz jabolka, otrok veže črke v zloge in besede.

Slika 1: Bralno jabolko.

- **Ti, midva, jaz:** tristopenjska metoda branja za bralce, ki imajo pri branju več težav; krajši del

besedila najprej prebere odrasli, zatem isti del besedila prebereta oba skupaj, nazadnje pa še otrok sam (Kesič Dimić, 2010, str. 32).

- **Deliva si branje:** daljše dele bere odrasli, krajše otrok.
- **Poišči besedo ali glas:** išče besede ali imena na določen glas, v besedilu išče vse besede na določeno črko ali pa je njegova naloga v besedilu poiskati določeno črko, ki jo lahko izžrebamo.
- **Moja kazalka:** izdelava si kazalko, nanjo zapiše ime in jo stalno uporablja pri branju. Vsakič, ko se sam spomni na branje, na kazalko zalepi privlačno nalepko.
- **Bralne igre:** nariši besedo, kitajščina, opremljanje sobe, naredi, kar piše, poišči sliko imena (Kesič Dimić, 2010, str. 48–49).
- **Pisatelj:** izdelava svojo knjigo ali slikopis, jo opremi tako z besedilom kot slikami.
- **Vroča hrenovka:** mi beremo, otrok pa je pozoren na naše napake, ki jih naredimo nalašč. Tako je stalno pozoren in z nami bere (Kropp, 2000).
- **Bralna pahljača:** z otrokom izdelamo kartončke z opisi predmetov, bralno jabolko in domine z ugankami (<http://roznatauciteljica.blogspot.si/search/label/bralni%20listi>).
- **Kinder – uganke:** na listkih zapisane kratke uganke zložimo v jajčka Kinder.
- **Škatlica Zaklad besed:** ob branju otroku zapisujemo na kartončke nove besede; naslednjič jih izžrebamo iz škatlice ter jih uporabimo v povedih.
- **Magnetne črke:** tvori zgodbo na hladilnik ali na pano. (Kropp, 2000, str. 68).
- Igre, ki zahtevajo branje: **Monopoly, Activity, spomin, Brain box.**
- **Igra vlog:** knjižnica in čitalnica v otrokovi sobi.
- **Opis slike:** ob slikah tvori povedi, zgodbe ali opis katerega izmed predmetov.
- **Razrezane povedi:** sestavlja povedi tako, da razvršča kartončke z besedami v pravilnem besednem redu ali tvori povedi, sestavljene iz besed na kartončkih. Na listke zapišemo besede, otrok pa tvori povedi z danimi besedami.

Da se otrok zave, da je branje okoli nas in ne samo stvar šole, ga lahko spodbujamo tako, da prebere **smerokaze na poti**, prebira **telefonski imenik**, bere **recept**, ko pečemo ali kuhamo, bere **nakupovalni listek**, ko gremo v trgovino.

Slika 2: Slikopis.

Šola pomaga staršem v procesu opismenjevanja

Pred vpisom otrok v prvi razred starše bodočih prvošolcev povabimo na roditeljski sestanek, kjer je del predstavitve namenjen tudi branju v predšolskem

Slika 3: Bralni pripomočki.

obdobju. Predstavimo jim pomembnost skupnega branja ter njegov pozitiven vpliv na šolsko uspešnost otroka. Starši že ob prvem stiku spoznajo, da se na naši šoli z branjem zelo veliko ukvarjamo.

Ob zaključku prvega ocenjevalnega obdobja za starše prvošolcev pripravimo predavanje na temo opogumljanja otroka v procesu opismenjevanja. Roditeljski sestanek sovпада z zaključkom obravnave velikih tiskanih črk in s pričetkom urjenja branja. Poudarim zgoraj opisana dognanja, jih predstavim na praktičnih primerih, prikažem didaktični material in metode dela. Starši se sami preizkusijo v vlogi izurjenega bralca. Poudarim, da se lahko na učiteljice in name – svetovalno delavko obrnejo po nasvet, ali kadar so v stiski, ko otrok izgublja motivacijo za branje.

V letošnjem šolskem letu že tretje leto zapored koordiniram skupino **Bralnih minutk**, ki jo sestavlja 13 učiteljic in drugih strokovnih delavk na šoli. Do ideje sem prišla pred tremi leti iz spoznanja, da marsikateri učenec v zadnji triadi osnovne šole ne razume prebranega. Kot svetovalni delavki se mi je takrat zdelo nujno ponuditi podporo in na nek način pokazati smer tako učencem kot tudi njihovim staršem.

Bralne minutke izvajamo s šibkejšimi bralci v majhnih učnih skupinah, v katerih so do največ 4 učenci. Pri delu uporabljamo prej omenjene alternativne metode za urjenje branja. Preden razvrstimo učence v skupine, jih vključim v Ocenjevalno shemo bralnih zmožnosti dr. Sonje Pečjak. Posamezne sheme ovrednotim, se posvetujem z učiteljicami in nato oblikujemo skupine glede na specifike, povezane s stopnjo razvitosti fonološkega zavedanja, sposobnostjo predvidevanja in kakovostjo glasnega branja. Delo poteka z učenci v 1., 2. in 3. razredih enkrat tedensko v času predure. Starši dejavnost prepoznavajo za zelo pozitivno in kakovostno, saj vsako leto ob zaključku v obliki druženja in lova na

10-minutna vaja v 3. razredu: urjenje pozornosti, dela z besedilom ter razumevanja prebranega.

39 PO JURČKE Janez Bitenc Košarice smo vzeli in v gozd jesenski šli. <u>Smo gobice iskali,</u> po listju brskali. Poglejte jurčka, ljubčki, kako se nam smeji in lep rjav klobuček iz resja ven moli.		1. Koliko besed je v naslovu? <u>2</u> 2. Kdo je napisal pesem? <u>JANEZ BITENC</u> 3. Ali v pesmi nastopa fant Jurček z rjavim klobukom? Obkroži: ☒ DA ☐ NE 4. Kje se zgodba dogaja? <u>V gozdu.</u> 5. Podčrtaj vrstico v pesmi, ki ti pove, kaj so iskali v gozdu.
---	---	--

REŠEVANJE VAJE TI GRE ZELO DOBRO, VEŠ, KAJ JE NASLOV IN VRSTICA V PESMICI, ZNAŠ POISKATI PESNIKA.

ŠE VEDNO PA PAZI NA TO, DA TE NE ZMEDEJO MOJA VPRAŠANJA, KI SO VČASIH TAKO POSTAVLJENA, DA PREVERJAM, ALI SI RAZUMEL PREBRANO. TOREJ ALI RES NASTOPA V PESMICI FANT JURČEK, ALI GRE ZA VRSTO GOBE? PREMISLI.

Slika 4: 10-minutna vaja; vir slike: Bitenc, J. (2010). Čudežni vrt, Zgodbe in pesmi s podobami Jelke Reichman. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga, str. 72.

zaklad, podajo evalvacijsko oceno o delu. S starši otrok, ki imajo z branjem težave, tako vzpostavljamo tesnejši stik, namenjen dodatnemu svetovanju in spremljanju napredka otroka. Ob zaznavi, da otrok ne napreduje, svetujem staršem nadaljnjo obravnavo.

Da nam je razvoj bralne tehnike in bralnega razumevanja izredno pomemben staršem in otrokom dokazuje tudi dejstvo, da vsem učencem v tretjih razredih vsak teden pripravim po eno **bralno vajo**, s katero tako dobri kot šibkejši bralci urijo neposredno delo z besedilom, urijo pozornost na navodila ter vadijo bralno razumevanje. Gre za kratke **10-minutne vaje**, ki jih pregledam in ob koncu tedna vrnem otrokom s kakovostno povratno informacijo vsakemu otroku posebej: kaj je rešil pravilno, kaj narobe in kaj mora še popraviti za dosego cilja. Po desetih vajah delo diferenciram tako, da se z učiteljicami posvetujem, kateri izmed učencev bodo reševali vaje na višjem nivoju. Po desetih vajah pripravim še deset vaj na dveh različnih nivojih. Vsako vajo starši sproti podpišejo. Ob koncu 3. razreda izvedem s tretješolci Bralni test dr. Pečjakove s pisno povratno informacijo za starše ob prehodu otroka v drugo triado. Povratna informacija vsebuje oceno hitrosti in stopnje razumevanja prebranega.

V četrtilih in petih razredih koordiniram strokoven tim, ki smo ga poimenovali **Bus – bralno učne strategije**. V timu je 6 učiteljic, ki poučujejo v 4. in 5. razredih. Kot svetovalna delavka vstopam v 4. razred s pripravljenimi vajami, ki urijo bralne strategije – od strategij za aktiviranje predznanja, določanje bistva in povzemanja iz besedila (Pečjak, 2015). Bralne strategije kot so pojmovne mreže, Paukova metoda, VŽN metoda ali miselni vzorci so učencem lahko v veliko pomoč pri nadaljnjem učenju katerekoli učne snovi. Učence lahko naučim teh strategij učenja preko stalnega dela z njimi ter sodelovanja z učitelji. Ozaveščam jih o tem, da branje ni le del učnega načrta pri slovenščini, ampak vseživljenjska veščina. Pomembno pa je v tem obdobju tudi svetovanje staršem o pomembnosti njihove vloge pri branju. Smiselna so predavanja za starše na temo vloge staršev v 'nevarnih časih', ko zanimanje za branje močno upade. Pomembno je starše ozaveščati, naj še naprej z otrokom berejo vsak dan, saj potrebuje njegovo zanimanje njihov čas.

Sklep

Če so starši prisotni pri branju, otrok ve, da je branje pomembno. Tako lahko pohvalijo njegov trud in zadostijo potrebi po potrditvi. Če se otroku 'zatakne'

ali ne razume pomena, mu pomagajo. Devetletnik je večinoma popolnoma sposoben brati sam v svoji sobi. Toda če branje izgubi socialno noto in postane izolirano početje, nudi veliko manj veselja (Kropp, 2000). Brez podpore staršev otrok verjetno ne bo razvil naklonjenega odnosa do branja. Pri devetih letih lahko zelo nazaduje pri branju, kar se zgodi tretjini otrok. Pri dvanajstih ali trinajstih lahko popolnoma izgubi veselje do branja.

»Učenje branja, žal, ni lahka naloga. Ni podobno učenju hoje, saj poseben nagib do branja ni zapisan v naših genih. Če naš otrok nima smisla za določen šport ali glasbo, vemo, da mu življenje ponuja številne druge načine za sprostitve energije in ustvarjalnosti. Če pa se ne nauči brati, stopa v moderno življenje kakor pohabljenec.« (Kropp, 2000, str. 2). Starost, ko otrok postane spreten bralec, ni določena. Ko usvoji osnove branja, tiho prebere približno 200 besed na minuto, ko se njegovo besedišče približuje obsegu besedišča odraslega in ko resnično uživa pri branju, takrat vemo, da je postal spreten bralec. Ne smemo pa pozabiti, da je vloga staršev bistvenega pomena. Otroku potrebuje pogovor o knjigah, ki jih prebere (Kropp, 2000). Naš glavni cilj, tako učiteljev in drugih strokovnih delavcev, ki se ukvarjamo z opismenjevanjem otrok, pa je, da branje za otroke ne postane neprijetna šolska obveznost, ki na njihovo srečo preneha z odhodom iz šole. Temveč, da so jim bralne izkušnje pomembna popotnica v življenju, da jim branje lahko pomeni zatočišče, kjer se v tem hitrem svetu lahko umirijo in pustijo domišljiji.

Viri literatura:

- Furedi, F. (2017). *Moč branja*. Ljubljana: UMco.
- Haramija, D. (2015). *Vloga živali v mladinski književnosti*. Murska Sobota: Franc-Franc.
- Grosman, M. (2006). *Razsežnosti branja, Za boljšo bralno pismenost*. Ljubljana: Karantanija.
- Kesič Dimić, K. (2010). *Priporočnik o branju*. Ljubljana: Alba 2000 založba d. o. o.
- Kropp, P. (2000). *Vzgajanje bralca, Naj vaš otrok postane bralec za vse življenje*. Tržič: Učila, založba d. o. o.
- Marjanovič Umek, L., Fekonja Peklaj, U., Pečjak, S. (2012). *Govor in branje otrok: ocenjevanje in spodbujanje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Marjanovič Umek, L. (2011). Vloga jezika in socialnih kontekstov za razvoj predbralnih in prednapisovalnih zmožnosti. V: *Konferenca bralna pismenost v Sloveniji in Evropi*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 15–26.
- Merljak, M. (2015). *Bralni bloki II*. Dostopno na: <http://roznatauciteljica.blogspot.si/> (2. 5. 2018).
- Pečjak, S. (2015). *Bralne strategije*. Ljubljana: Rokus Klett, d. o. o.
- Pečjak, S., Magajna, L., Podlesek, A. (2012). *Ocenjevalna shema bralnih zmožnosti učencev 1.–3. razreda*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Pečjak, S., Potočnik, N. (2011). Razvoj komunikacijskih zmožnosti v vrtcu in začetno opismenjevanje. V: *Konferenca bralna pismenost v Sloveniji in Evropi*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 61–80.
- Švajncar, M. (2016). Nova znanstvena monografija Dragice Haramija. Dragica Haramija: Vloga živali v mladinski književnosti. V: *Otrok in knjiga*, 43 (95), 111–113.

